

הדרמה במקרא ציר-פרשני הדגמה: מות בני אהרן (ויקרא ח'-י')

תקציר

כמה וכמה מן הסיפורים במקרא, הכתובים בלשון-של-פעולה, מאפשרים לבנות אותם כדרמה (בעיקרון: לא להצגה על במה). קריאת כתובים כהתרחשות 'חדשה' כאן-ועכשיו; מעקב אחר 'העלילה'; אבחנה ב'קונפליקט' של 'גיבורים'; ותשומת-לב ל'דיאלוג'; - יוצרים דרך פרשנית ייחודית, הקרובה ללמידה 'על דרך ההזדהות', האופטימלית בהוראת המקרא. להבהרת הנחות אלה מובא בזאת עיון בסיפור "מות בני אהרן" (ויקרא ח'-י', ט"ז) כדרמה - בעלת ארבע מערכות - במבנה קלימטי.

קריאה פרשנית במקרא - כדרמה

מתוך עיון בסיפור המקראי, שהוא דרמטי ביסודו, הגענו לכלל השערה¹, כי כמה וכמה מן הסיפורים במקרא כתובים בלשון-של-פעולה ומאפשרים לבנותם כדרמה - בעיקרון - לא להצגה על במה אלא כסיפור בעל-פה, הדורש מן המאזינים לבנות 'תמונות' רמערכות; ליצור התרחשות 'חדשה' כאן-ועכשיו; לראות מעשים ותכונות של 'גיבורים'; להבחין בקונפליקט של 'הגיבורים' בזולתם או בסביבתם; ולעקוב אחר 'העלילה', המתפתחת מסתבכת וניתרת. תשומת לב המאזינים האקטיביים תוסב אל 'הדיאלוג' (המייחד את הדרמה כסוגה) - באמצעותו מעביר הסיפור את 'המסר' (הפוליטי) בדרך של הזדהות.

אנו רואים בהצעתנו 'להעמיד' את הסיפור המקראי כ'דרמה' (במבנה קלימטי או אפיזודי)¹. משום דרך פרשנית ייחודית, הקרובה אל הלמידה 'על דרך ההזדהות', האופטימלית בהוראת המקרא (כמבואר בהקדמה לספרי "תורת הקרבנות לישראל", עמ' 5)². אמת, דרך פרשנית זו מחייבת את המורה להכריע בין פרשנויות שונות, משום שעל 'הבמה' (כביכול) אפשר 'להעלות' דרך פרשנית אחת בלבד.

להבהרת הנחתנו העקרונית, והצעתנו המתודית, מובא בזאת עיוננו בסיפור מות בני אהרן (ויקרא ח'-י', ט"ז) כדרמה - בעלת ארבע מערכות - במבנה קלימטי¹. עיון ספרותי-פרשני רב-פנים - מלווה במערכת של שקפים - ניתן לראות, לשם השוואה, בספרי תורת הקרבנות לישראל, שעורים בהוראת ספר ויקרא, ירושלים תשמ"ה, עמ' 48-72; 73-93.

הסיפור כדרמה

הסיפור המצומצם על מות שני בני אהרן (ויקרא י') משובץ בתוך סיפור חנוכת המשכן (פרקים ח'-ט'); והוא מושך אחריו את סיפור טקס הכניסה הראויה אל "הקדש" (פרק ט"ז). כיחידה אחת לפנינו דרמה - בעלת ארבע מערכות - במבנה קלימטי (ראה טבלה בנספח).

דרמה זו בעלת אופי 'פוליטי' מובהק. המסר שלה חר-משמעי: בעולמו של המקרא נביא (משה) לעצמו, וכהן (אהרן) לעצמו. ייעודו של הנביא (משה) שונה בתכלית מייעודו של הכהן (אהרן): הראשון מצווה (בשם אלהים) - והאחרון מצווה לעשות כמצוות הנביא (משה) במדויק.

סיפור מות בני אהרן בא ללמד עד כמה הרת-אסון היא החריגה של הכהן ממסגרת סמכותו; גם אם היא נעשית מתוך כוונה טובה. כהן הפועל ביוזמתו - פעולה מעין אקסטטית או מאגית - נכנס בקטיגוריה האסורה של כהן פגני ומתחייב בנפשו.

הצעתנו לראות בסיפור מות בני אהרן, בשלמותו, דרמה - המחייבת 'הצגת' דברים 'במקום' ו'בזמן' - עשוייה לפתור בעיות פרשניות, שראשונים ואחרונים נתלבטו בהן. כגון: המחלוקת שבין רש"י ורמב"ן לגבי הכתוב בשמות מ', לד: "ויכס הענן את אהל מועד וכבוד ד' מלא את המשכן"; לעומת הכתוב בויקרא ט', כ"ג: "וירא כבוד ד' אל כל העם ותצא אש וגו'". לדעת רש"י הכתוב הראשון בא לציין את שיא סיפור הקמת המשכן (במחצית השניה של ספר שמות); ואילו הכתוב האחר בא - טפל - בתוך הסיפור על מות בני אהרן - שבעקבותיו באה (בספר ויקרא) החוקה המיוחדת לקרבנות יום הכפורים. - רמב"ן, לעומתו, רואה את הכתוב הראשון טפל: איזכור בלבד לאשר יתואר במפורט - כסדר המאורעות - בכתוב האחר (בספר ויקרא)² - הכרעה, אפשר ותנתן, אם נעיין במגמת הכתובים בספר שמות ובזיקתם האידית אל סיפור מות בני-אהרן בספר ויקרא.

ספר שמות, שמחציתו השנייה עוסקת בהקמת המשכן, נותן בסופו (פרק מ') תאור מפורט של הצו למשה (א-טז) "להקים את משכן אהל מועד" - על כליו - "ביום החדש הראשון באחד לחדש". בסמוך (יז-לג) שוב נמסר, במפורט, כיצד "ויעש משה ככל אשר צווה ד' אותו כן עשה". רק לאחר-מכן (ל"ג 2), מש"ויכל משה את המלאכה", בא תאור קצר של גילוי-השכינה (ל"ד): "ויכס הענן את אהל מועד - וכבוד ד' מלא את המשכן". - דהיינו (ו') של "וכבוד" הענן (ולא האש) בטאו, הפעם, את כבוד-ד'.

תאור זה - האמור להיות שיאו של הספר במחציתו-השנייה - דומה לתאור הדברים - האמור להיות שיאו של ספר שמות במחציתו הראשונה (כ"ד, טו-יז): "ויעל משה אל ההר ויכס הענן את ההר. וישכן כבוד ד' על הר סיני - ויכסהו הענן ששת ימים - ויקרא אל משה ביום השביעי מתוך הענן. ומראה כבוד ד' כאשר אכלת בראש ההר - לעיני בני ישראל. ויבא משה בתוך הענן ויעל אל ההר, ויהי משה בהר ארבעים יום וארבעים לילה"³.

הקבלת התאורים - כמסתבר - באה ללמד, כי "המשכן" - כמו הר-סיני - נועד להיות, למשה, "אהל מועד" - מקום-מפגש עם ד' - כאשר "ויקרא" לו. - על-דרך זו תובן ההערה המינוורית, בסיום ספר שמות, עוברת ונקשרת אל פתיחת ספר ויקרא: "ולא יכל משה לבוא אל אהל מועד, כי שכן עליו הענן... (המשמש גם אות-למסע) כי ענן ד' על המשכן יומם ואש תהיה לילה בו - לעיני כל בית ישראל בכל מסעיהם..." אלא אם כן: "ויקרא אל משה"⁴ - וידבר ד' אליו

מאהל מועד לאמר: דבר אל בני ישראל וגו'". - "א ל י ו", בלבד⁵. - ולבדו כביום עלותו אל הר-סיני -ללמדרך: 'קדש-הקדשים' ('ונועדתי לך שם')⁶ - מחוץ לתחום גם לאהרן הכהן (לכתחילה) בכל עת!

זאת ועוד: הקבלת שני התיאורים יוצרת את הרושם, כי אך בחסדי האל עם משה, נתגלתה השכינה באהל מועד - כעל הר-סיני. לאהרן הכהן (ולבניו) בעבודתו (ובתפילתו) לא היתה איפוא כל השפעה על גילוי השכינה בטקס חנוכת-המשכן.

ברם, מאלף הדבר: האיריאה 'הפוליטית', שגילנו בתאור התמציתי של חנוכת המשכן, בסיום ספר שמות, - מרכזיותו של משה כנביא לעומת אהרן ככהן, - מפותחת, עד כדי דרמה, בתאור המפורט של הארועים - "ביום השמיני" - בספר ויקרא.

ואכן הסיפור, בויקרא פרקים ט'-י, יכול לעמוד בפני-עצמו, - כדרמה במבנה קלימטי; והוא ערוך לקריאה בפני קהל-מאזינים (בעקרון - לא להצגה על-במה). כל הארועים קורים - כדרמה במבנה קלימטי - במשך יום אחד: "ביום השמיני" (ראש חדש ניסן); ובמקום אחד: "באהל מועד" (החצר והמשכן). גיבורי העלילה מצומצמים: משה, אהרן, נדב ואביהוא.

סיפור העלילה חותר אלי שיא: "ותצא אש מלפני ד'". "אש" - בחינת גילוי "כבוד-ד'" - אות לריצוי ולכפרה (לאהרן ולכל העם) על חטא העגל. ברם אותה "אש", אשר "ותאכל על המזבח את העולה ואת החלבים - וירא כל העם וירנו ויפלו על פניהם"; אותה "אש" - אותה שעה בתוך אהל מועד - "ותאכל אותם" - את נדב ואביהוא, כאשר "ויקריבו לפני ד' אש זרה אשר לא צווה אותם". התמונה: מחוץ לאהל-מועד - פורקן ושמחה; ומבפנים - אסון מחריד.

תמונה בו-זמנית זו מתבארת על-פי דברי ההתראה של משה ל"עדה" (נציגי העם)⁷, ולאהרן ובניו (הכהנים), במערכה הראשונה של המחזה (ראה טבלה בסמוך). משה מזהיר: רק אם "זה הדבר" - מעשה הקרבנות על האיריאות הייחודיות לישראל - "אשר צווה ד' - תעשו" - במדויק, וללא גילוי כל רצון עצמי משלכם, - כי אז "ויראה אליכם כבוד ד'". - שעל-כן, בסוף המערכה השניה, שמח העם שעה שנתגלה כבוד-ד' באש - אות לריצוי האלוהי; ואילו בני אהרן נפגעו אותה שעה על-ידי אותה אש, משום שעשו מעשה "אשר לא צווה אותם".

אזהרה זו של משה מעמידה את הכהן, במקומו, כשליח-העדה במעשה-הקרבנות - "כאשר צווה משה" בלבד; והיא מבארת על-שום-מה לא נתגלה כבוד-ד' בראשית המערכה השניה. מסתבר, משום שאהרן הכהן שעה שלא נתגלה כבוד ד' (אחרי שירד "מעשות החטאת והעולה והשלמים") מיוזמתו: "וישא אהרן את ידיו אל העם - ויברכם"; - עשה מעשה מבלי שצווה על-כך על-ידי משה! לפיכך: רק לאחר ש"ויבא משה ואהרן אל אהל מועד - ויצאו ויברכו את העם" - במצוות משה כנביא (לא כחלק מן הפולחן הכוהני); רק אז: "וירא כבוד ד' אל כל העם".

אהרן, שמעשהו להציל את המצב, בברכתו היזומה, לא הועיל, - למד את שבקש משה ללמד לדורות: על הכהן הישראלי להזהר שלא ליכנס בקטיגוריה של כהן עובד-עבודה-זרה - מי שנדמה לו, כי בכוחו (המאגי) להשפיע על ההווה. שעל-כן: אסור לו לכהן הישראלי גם לברך (או לקלל) אלא אם כן נצטווה על-כך - בחינת 'שופר', בלבד, לדברי-ד'.

עם זאת לא עמד אהרן על חומרת דברי האזהרה של משה - (לעיל ח', לה²): "ושמרתם את משמרת ד'" - תורת הקרבנות לבני ישראל - על-מנת "ולא תמותו" - חס ושלום - "כי כן

צוית", - עד שלא ראה את גופות בניו, נדב ואביהוא, באהל מועד, - במערכה השלישית. -
 "וידם אהרן", כשמשנה מנסה לסבר את אזניו בדבריו: "הוא" - הדבר הנורא⁸, שארע במקום
 המקודש, - כאשר שני בניו מתו - על שהקריבו "אש זרה", - גם מתוך כוונה טובה, - אזהרה
 לדורות! ובחירת בניו - דווקא - אינה אלא משום ש"בקריב אקדש": עם צדיקים הקב"ה מדקדק
 כחוט-השערה - למען יראה העם ויירא. דברי משה אלה הביאו את אהרן לקבל עליו את הדין;
 ובסמוך קיבל על עצמו להמנע מכל סמן של אבלות, כל עוד הוא עובד עבודה, עם בניו, במקדש.
 ואכן: 'הדבר' הנורא שארע לבניו הגדולים של אהרן - משעשו שלא כמצווה - מבאר את חרדתו
 היתירה של משה מפני אסון נוסף - במערכה הרביעית, - משנתברר לו, כי בניו "הנותרים" של
 אהרן - במצוותו - לא נהגו על-פי חוקת החטאת החיצונה - ולא אכלוה. - היה זה אהרן "האונן"
 דווקא - בסוף המחזה - מי שמרגיע את משה, בדברים של טעם, - "וישמע משה - וייטב
 ב עיניו".

עלילת הדרמה, כמתואר לעיל, מצביעה על קוצר ידם של אהרן ובניו, כ'כהנים', להביא
 לגי לוי השכינה: לא אהרן, המבקש 'להציל את המצב' בברכתו; ולא נדב ואביהוא, המבקשים
 'להציל את המצב' בהעלאת ענן-קטרת, בקדש-הקדשים, מטעמים. ללמדך: הכהן הישראלי,
 בעבודתו במקדש, אינו עושה פעולה אקסטטית או מאגית - כביכול בהשראה אלהית. אדרבא:
 הכהן הישראלי אינו פועל אלא על-פי 'צו' - הידיעה וההכרה - על-פי 'התורה'; ולא רק בתחום
 תורת-הקרבנות, כי אם גם משהוא נזקק (י, י-יא) "ולהבדיל בין הקדש ובין החול; ובין הטמא
 ובין הטהור; ולהורות את בני ישראל את כל החוקים אשר דבר ד' אליהם ביד משה". - רוצה
 לומר: הכהן הישראלי לעולם מקבל את מרותו של הנביא. בקונפליקט בין השניים - המיוצגים
 במחזה הנוכחי על-ידי משה ואהרן - הוכרע: הנביא, בלבד, זוכה לקרבת אלהים' מתמידה (אצל
 משה בדרגה של "פה אל פה אדבר בו")⁹; הוא לבדו נושא 'דבר אלהים' כצורך-השעה. הכהן
 (הגדול) אפשר שיזכה לקרבת-אלהים מוגבלת (בתנאים המתוארים, במעשי-אהרן, בפתח פרשת
 "אחרי-מות")¹⁰; יעודו - כ'תופש-התורה'¹¹ - להדריך את העם - בשוב-דעת¹² - בדרכי-ד'¹³; עם
 שיקיימו את מצוותיו - ולא רק בתחום הפולחני בלבד.

שיאו של המחזה - המעשה היזום של נדב ואביהוא - מצטייר בשני פנים: האחד מנקודת-המבט
 של הקוראים-הצופים, הרואים את נסיונם של השניים 'להשפיע' על הופעת כבוד-ד' - בהעלאת
 ענן-קטרת - משלא עלתה עבודת אהרן ותפילתו; והשני - מנקודת המבט של משה ואהרן,
 הרואים את גויות השניים, ומשערים, כי העלו את ענן הקטרת, כדי 'להודות' לד' על שנתגלה
 כבודו באש. - בשני הפנים, גם אם עשו מעשיהם מתוך כוונה טובה, - מעשה שעשו - ביוזמתם
 היה. ובאה התורה להבליט, בשיא המחזה, את ביקורתה על הכהן שאינו נשמע לצו: מי שאינו
 מוכן לראות את מעשהו במקדש - בחינת משרת-ד' - כשליחו של העם בלבד; ולפיכך - מעשהו
 חייב להתנהל על-פי חוקה קבועה: סמלית ומיוחדת בפרטיה. 'תורה' שאינה 'סוד' מקצועי; והיא
 נתונה לביקורת 'העדה'. על-פי 'תורה' זו: הקרבת הקרבנות אינה אלא דרך של התקרבות אל ד';
 וביטוי סמלי של תהליך 'התקדשות' (היטהרות) של כל אדם - ולא רק של כהנים בלבד.

מבנה המחזה

מות בני-אהרן

- (פרק ח') **פרולוג:** משה מתרגל עם אהרן ובניו את 'תורת הקרבנות' בנוכחות 'העדה'.
- (ט, א-כא) **מערכה ראשונה:** אהרן מקריב "כאשר צוה משה" - וכבוד ד' אינו נראה. [בחצר פתח אהל מועד]
- (א-ד) **תמונה א':** הזמנת אהרן ובניו וזקני-ישראל להקרבת הקרבנות "כי היום ד' נראה אליכם".
- (ה-ו) **תמונה ב':** אזהרת משה לקיום מדוקדק של תורת הקרבנות - "זה הדבר אשר צוה ד' תעשו - וירא אליכם כבוד ד'".
- (ז-כא) **תמונה ג':** אכזבת אהרן מאי-הענות ד' למעשה הקרבנות לאחר ש'ויקרב אהרן אל המזבח... כאשר צוה משה".
- (ט, כב-כד) **מערכה שנייה:** כבוד-ד' נראה באש - עקב ברכת משה ואהרן. [הרחבה החצר ואהל מועד].
- (כב) **תמונה א':** ברכת אהרן - מיוזמתו - אינה נענית אף ש'וישא אהרן את ידו אל העם - ויברכם".
- (כג, 1) **תמונה ב':** התיענה ברכת משה ואהרן? לאחר ש'ויבא משה ואהרן אל אהל מועד ויצאו ויברכו את העם".
- (כג-2-כד) **תמונה ג':** שמחת-העם בהיענות ד' באש: "ותצא אש מלפני ד' ותאכל... וירנו ויפלו על פניהם".
- (י', א-ז) **מערכה שלישית:** מות-בני-אהרן בהקריבם "אש זרה אשר לא צוה אותם". [אהל מועד פנימה].
- (א-ב) **תמונה א':** 'הדר' הנורא שעשו נדב ואביהוא - "ותצא אש מלפני ד' ותאכל אותם".
- (ג) **תמונה ב':** הלקח מן 'הדר' הנורא לעם: "בקרבי אקדש ועל פני כל העם אכבד".
- (ד-ז) **תמונה ג':** הלקח מן 'הדר' לבני אהרן: "ומפתח אהל מועד לא תצאו, פן תמותו, כי שמן משחת ד' עליכם".
- (י', ח-כ) **מערכה רביעית:** חרדת משה בשל החטאת שלא נאכלה "כאשר צויתי". [אהל מועד פנימה].
- (ח-יא) **תמונה א':** הצו לאהרן: "יין ושכר אל תשת" - "ולהורות את בני ישראל את

- כל החקים אשר דבר... ביד משה".
- (יב-טו) **תמונה ב':** ה צו לאהרן ובניו הנותרים: אכילת הקרבנות - "ואכלתם... במקום קדוש... כי כן צויתי".
- (טז-כ) **תמונה ג':** קצפו של משה על אי-קיום ה צו לאכל החטאת. אך "וישמע משה (את הסברו של אהרן) - וייטב בעיניו".
- (פרק ט"ז) **אפילוג:** התנאים לביאת אהרן אל הקדש - "לחקת עולם... אחת בשנה".

הדרמה בפועל

- (פרק ח') **פרולוג:** 'הבמה' - 'החצר' פתח אהל מועד" - הרחבה שלפני המשכן (הנמצא 'בעומק הבמה'); מקום המזבח-החיצון והכיור-לרחצה. קריין קורא את צו ד' למשה (א-ג): לתרגל את אהרן ובניו - בנוכחות (ובפיקוח) "העדה" (זקני ישראל) - הכיצד לחנוך את המשכן. משה עושה כמצווה (ד): "ותקהל 'העדה' אל פתח אהל ויאמר משה אל העדה (שימו לב: אתם אחראים על כך שהכהנים יבצעו את עבודתם -) זה הדבר (- עבודת-הקרבנות תיעשה בדיוק כ) אשר¹⁴ צוה ד' לעשות (-) "דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אדם כי יקריב מכם קרבן לד'" - פרקים א'-ה' (בספר ויקרא)". לאחר מכן (ו): "ויקרב משה את אהרן ואת בניו" מדריך אותם בעבודת-הקרבנות (בהשגחת "העדה"). לסיום (לג) מזהיר אותם משה: "ומפתח אהל מועד לא תצאו שבעת ימים... כי שבעת ימים ימלא את ידיכם... ושמרתם (תזהרו להקפיד לקיים) את משמרת ד' (תורת-הקרבנות - על סמליה הייחודיים) - ולא תמותו (אם תשנו - גם מתוך כוונה טובה - מן המצווה על-ידי) - כי כן צויתי".
- הקריין מסיים את דבריו (לו): "ויעש אהרן ובניו, את כל הדברים, (כ) אשר¹⁴ צוה ד' ביד משה" - במדויק. נעצר קמעה; (ובעוד ה'מסך נפתח') מכריז ואומר (ט' א): "ויהי ביום השמיני".

- (ט, א-כא) **מערכה ראשונה:** אהרן מקריב "כאשר צוה משה" - וכבוד - ד' אינו נראה.
- (א-ד) **תמונה א':** משה יוצא ('מעומק הבמה') מפתח המשכן; ומקבל את פני אהרן ובניו, ואת פני "העדה" (זקני-ישראל). משה פונה אל אהרן ומצוהו (ב): "קח לך עגל בן בקר לחטאת, ואיל לעלה תמימים (על-מנת) והקרב לפני ד'¹⁵. אחר-כך פונה אל נציגי "בני-ישראל" ומצוה עליהם: "קחו שעיר עזים לחטאת, ועגל וכבש בני שנה תמימים לעלה, ושור ואיל לשלמים - (על-מנת) לזבח לפני ד'¹⁶ (במזבח-החיצון); ומנחה בלולה בשמן". משה עושה אתנחתא קלה; ופונה אל אהרן ובניו (ולא לזקני-ישראל) ומבאר להם, כי שיתוף הפעולה שלהם עשוי להביא לכפרת חטא העגל (של אהרן ושל העם) כאשר יתגלה "כבוד - ד'" בדרך

כל-שהיא: "כי (אכן) היום ד' נראה אליכם". - משה מסיים את דבריו בלשון של הבטחה.

אהרן ובניו וזקני-ישראל (עוזבים את 'הבמה') - יוצאים להביא את הקרבנות כמצוות משה.

(ה-1)

תמונה ב': אהרן ובניו וזקני-ישראל שבים (אל 'הבמה') - "ויקחו את (הקרבנות) (כ) אשר צוה משה (מביאים אותם) אל פתח אהל מועד". ברם, בעת ש"ויקרב כל 'העדה' ('זקני-ישראל') ויעמדו (עם קרבנותיהם) לפני (מזבח) ד' (המזבח החיצון)¹⁶ - מוכנים לפקח על עבודת-הכהנים, - שב משה ומזהיר את אהרן ובניו: התנאי להתגלות כבוד-ד' - ההקפדה על עבודת הקרבנות, בדיוק, כמצוות ד'. "ויאמר משה: זה הדבר (מעשה-הקרבנות - אם כ) אשר צוה ד' תעשו, - (כי אז) וירא אליכם כבוד ד'!".

אהרן מהנהן בראשו; מגלה סמני התרגשות. משה מסמן לזקני-ישראל לפנות את 'הבמה' - אל הירכתיים. אהרן ובניו נמצאים נצבים אל מול המזבח-החיצון - מוכנים לפקודת-משה להתחיל ב'עבודה'.

(ז-כא)

תמונה ג': משה מחכה עד שזקני-העם יתיצבו על מקומם. רק אז נגש אל אהרן, ומעורר אותו, לקבל על עצמו את האחריות להביא את השראת השכינה במעשיו (ז): "קרב אל המזבח ועשה (תחלה) את חטאתך ואת עלתך וכפר בעדך ובעד העם; (ולאחר-מכן) ועשה את קרבן העם וכפר בעדם - כאשר צוה ד' (בדיוק)".

בהתרגשות רבה - לעיני "זקני-ישראל" - (ח) "ויקרב אהרן אל המזבח (ולאחר שמישהו) וישחט את עגל החטאת אשר לו; (ולאחר ש) ויקרבו בני-אהרן את הדם אליו, - ויטבל (אהרן) אצבעו בדם ויתן על קרנות המזבח; ואת (יתרת) הדם יצק אל יסוד המזבח. (לאחר-מכן) ואת החלב ואת הכליות ואת היתרת מן הכבד מן החטאת (הכין לשריפה - כהבטחת משה - עם גילוי כבוד-ד' באש) הקטיר המזבחה; (מקפיד לעשות) כאשר צוה ד' את משה; (בעוד ש) ואת הבשר ואת העור (כבר) שרף באש מחוץ למחנה".

לאחר מכן (יב) "וישחט (מאן דהוא) את העלה; (ולאחר ש) וימצאו בני אהרן את הדם, - ויזרקו (אהרן) על המזבח סביב". בהמשך (יג) "ואת העלה המציאו אליו, לנתחיה, ואת הראש (מכין אותם על-מנת) ויקטר (ישרף) על המזבח. (כמו-כן) וירחץ את הקרב ואת הכרעים (מכין אותם) ויקטר על העלה המזבחה".

בשלב הבא (טו): "ויקרב את קרבן העם: תחלה - "ויקח את שעיר החטאת אשר לעם (ולאחר ש) וישחטהו - ויחטאהו (עשאהו כדין קרבן החטאת) - כראשון"

לאחר-מכן (טז) - "ויקרב את העלה (של העם) ויעשה (בהקפדה) כמשפט (כדיני העולה)". בהמשך (יז) - "ויקרב את המנחה - (כשהוא) וימלא כפו ממנה (מכין את אזכרתה לשריפה -) ויקטר על המזבח". - כל זאת עשה: "מלבד (המנחה של) עלת הבקר"¹⁸.

(יח-כא)

לסיום: לאחר ש"וישחט (השוחט) את השור ואת האיל - זבח השלמים אשר לעם - וימצאו בני-אהרן את הדם אליו (אהרן) - ויזרקו על המזבח סביב. (לעומת זאת) ואת החלבים מן השור ומן האיל - האליה והמכסה והכליות ויתרת הכבד - וישימו את החלבים על החזות (מכינים גם אותם על-מנת) ויקטר (ישרף) החלבים המזבחה". אותם חזות שעוד לפני-כן (כא) "ואת החזות ואת שוק הימין (כבר) הניף אהרן תנופה לפני ד'"¹⁹. - כל זאת הקפיד אהרן לעשות: "כאשר צוה משה".

אהרן בוחן את כל שערוך על גבי המזבח - אכן הכל מוכן להקטרה. אותה שעה פונה אהרן הכהן אל הכבש של המזבח - שבע-רצון - ממלאכתו (כ"ב, 2) "וירד מעשות החטאת והעלה והשלמים"²⁰ - מתוח לראות אם - כהבטחת משה - "זה הדבר אשר צוה ד' תעשו - ויראה אליכם כבוד ד'". - דהיינו, מצפה לראות, שהאש תאכל את שהקטיר המזבחה.

(ט, כב-כד)

מערכה שניה: כבוד ד' נראה באש - עקב ברכת משה ואהרן.

(כב)

תמונה א': 'הבמה' מתרחבת ומקיפה חלק מן הרחבה שלפני חצר אהל-מועד; במרכז - המזבח; בעומק הבמה - "פתח אהל מועד". ברחבה, שלפני פתח חצר המשכן, נצב "העם". האנשים דרוכים ומתוחים לראות את "כבוד ד'" - "באש" או "בענן" - כפי שכבר נגלה להם בעבר. הפעם יבוא הגילוי לציון הכפרה על חטא העגל, בעקבות מעשה קרבנות-החטאת של אהרן. רחש קל עובר בין המוני "העם". אהרן סיים את עבודתו (כב 2) "וירד מעשת החטאת והעלה והשלמים". - צפייה מתוחה. מאומה לא קורה.

לפתע פונה אהרן (בפאר לבושו), מן המזבח, והולך אל עבר "העם", שברחבה שלפני חצר אוהל מועד. אהרן נרגש מאד (כב 1) "וישא אהרן את ידו אל העם - ויברכם". - איש אינו שומע את דברי ברכתו; אך כולם מבינים את תוכנה²¹: 'יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידינו'. - הצפייה נמשכת. אהרן סיים את 'ברכתו' ומאומה לא ארע.

(כג 1)

תמונה ב': משה, לאטו, מתקרב אל אהרן; ובמבטו מבקש לעודד את רוח אחיו. אהרן מסתכל אליו במבט המבטא את תסכולו. משה בקור-רוח מזמין אותו בתנועת-יד להלוות אליו אל עבר פתח-המשכן (כג 1): "ויבא משה ואהרן אל אהל מועד". כעבר שעה קלה (איש לא ידע מה עשו באהל מועד)²² - "ויצאו (אל

"פתח אהל מועד" - ויברכו (שניהם) את העם. - שוב צפייה דרוכה.

(כג 2-כד) **תמונה ג':** לפתע ('הבמה' מוארת באור-יקרות): "וירא כבוד-ד' אל כל העם - (כאשר ראו כיצד) ותצא אש (מעין ברק) מלפני-ד' (מכיוון קדש-הקדשים) - ותאכל על המזבח (את שהוכן להקטרה) את העלה ואת החלבים". אותה שעה - "מש)וירא כל העם (את כבוד-ד' "באש") - וירנו (נשאו תפילה - בינם לבין עצמם; וכשהם מודים על כפרת חטא העגל -) ויפלו על פניהם (גם מרוב התרגשות מן המראה)". - משה ואהרן עוזבים (את 'הבמה'), בדרכם אל תוך אהל-מועד, להשלים את 'סדר-העבודה'. לא הם ולא העם אפשר שידעו את שקורה בו-זמנית בתוך המשכן.

קריין מעבר לקלעים - במעבר ממערכה למערכה - מכריז: אותה שעה ארע, באהל מועד פנימה, 'דבר' נורא.

(י', א-ז) **מערכה שלישית:** מות בני-אהרן בהקריבם "אש זרה אשר לא צוה אותם".

(א-ב) **תמונה א':** 'הבמה' - אהל-מועד פנימה. תמונה א' סימולטנית (בו-זמנית) לתמונה ג' במערכה הקודמת: בין מזבח-הקטרת ובין הפרוכת צועדים, בחפזון, נדב ואביהוא. השנים נרגשים ונסערים מאי-התגלות כבוד-ד' (בדרך כל-שהיא) - על אף שאהרן אביהם כבר "וירד מעשת החטאת והעלה והשלמים". החלטתם נחושה: 'להציל את המצב' המביש - לא "בברכה", כדרך שעשה אביהם, - ולא הועילה; אלא "במעשה" מיוזמתם: העלאת ענן-קטרת בבית-קדש-קדשים - אות לריצוי האלוהי (י', א); "ויקחו בני אהרן נדב ואביהוא איש מחתתו; (ולאחר ש) ויתנו בהן (גחלי) אש (ולאחר ש) וישימו עליה קטרת - (נתכוונו) ויקריבו לפני ד' (מעבר לפרוכת) אש זרה (ענן-קטרת) אשר לא צוה אותם (משה עד כה)". עודם צועדים (ב) "ותצא אש (מעין ברק) מלפני ד' - (מכיוון קדש-קדשים) - ותאכל אותם". פגעה בהם בדרכה, ישירות, אל מזבח העולה (כד): "ותצא אש מלפני ד' ותאכל על המזבח את העלה ואת החלבים". ובעוד "כל העם - וירנו ויפלו על פניהם", - ארע הדבר הנורא: "וימתו (נדב ואביהוא) לפני ד'" - בדרכם אל קדש-הקדשים.

(ג) **תמונה ב':** אל 'הבמה' - אהל מועד פנימה - נכנסים משה ואהרן. למראה הגוויות - אהרן נתפס להלם ולאלם; ואילו משה מזועזע: מתקשה למצא את המלים הנכונות בנסיון לנחם את אחיו. כשהוא מתאושש - מעביר משה יד אחת על כתף אהרן, וביד השניה מכה במצחו, כאומר לנפשו: עכשיו אני מבין את כוונת ד' בדבריו (שמות כ"ט, מג): "ונעדתי שמה לפני ישראל - ונקדש בכבדי" - אל תקרי בכבודי אלא במכובדי²³. בני אהרן, אף הם בשמחתם, כיוון שראו אש חדשה עמדו להוסיף אהבה על אהבה²⁴. אך עם צדיקים הקב"ה מרדקדק כחוט

השערה 25 (ג). "ויאמר משה אל אהרן (לאט-לאט מתקשה בניסוח-הדברים) הוא (מורה) באצבעו אל מותם הנורא של בני-אהרן - הוא 'הדבר' - המסר) אשר דבר ד' (באמצעות הארוע המחריד הזה) 26 לאמר: בקרבי (דווקא) - אקדש; (אראה את 'הקדוש=הנורא' שבאלהי - העשוי לפגוע במיוחד במקורבים-לד' - אם שסטו, גם מתוך כוונה טובה, מן המצווה. וזאת על-מנת) ועל-פני כל העם אכבד (למען תהיה 'יראת-אלהים' על כל האנשים - ויעשו אף הם רק כמצוות-ד' בלבד)". - אהרן מנדנד קלות בראשו, כמבין את שמשה מבקש לומר לו במלים קצרות אלה; ומקבל עליו את הדין: "וידם אהרן".

משה שב ומעביר ידו על כתף אחיו; מותיר אותו לנפשו עם שני בניו - ויוצא את המקום.

(ד-ז) **תמונה ג':** משה שב ונכנס אל 'הבמה' - אהל מועד פנימה - ועמו אלעזר ואיתמר בני-אהרן, ומישאל ואלצפן בני-עזיאל דוד אהרן. בעדינות רבה פונה משה אל האחרונים ומצוה אותם (ד): "קרבו (אין הדבר קל) שאו את אחיכם מאת פני הקדש (הפרוכת) - אל מחוץ למחנה".

רק לאחר ש(פסוק ה') "ויקרבו (מישאל ואלצפן) וישאם בכתנתם (שהרי נפגעו בברק חשמלי בלבד) אל מחוץ למחנה - כאשר דבר משה" - פונה משה אל אהרן ואל אלעזר ואיתמר בניו, ומזהירם, שלא לנהוג באבלות - משום היותם משרתים בקודש (ו): "ראשיכם אל תפרעו ובגדיכם לא תפרמו (שלא תחללו את הקדש) - ולא תמתו - (וכך) ועל כל העדה (לא) יקצף (ד') 27 ואילו "ואחיכם כל בית ישראל יבכו (יתאבלו במקומכם) את השרפה - אשר שרף ד' (בפוגעו בנדב ואביהוא)".

משה מסיים את דבריו, בחזרו על הדברים שאמר להם לעיל בפרולוג (ח, לג-לה): "ומפתח אהל מועד לא תצאו - פן תמתו - כי שמן משחת ד' עליכם". - אהרן ובניו מנידים ראש בהבנה. משה יוצא (את 'הבמה') - משאיר את אהרן ואת בניו להיות עם עצמם.

(י, ח-כ) **מערכה רביעית:** חרדת משה בשל החטאת - שלא נאכלה "כאשר צויתי".

(ח-יא) **תמונה א':** 'הבמה', כבסיום המערכה הקודמת. אהרן המכונס בתוך עצמו נייעור ומאזין לגילוי האלוהי. אהרן מבין את חומרת "משמרת ד' ", - בדידם של הכהנים "משיחי ד' ", - בהיותם אבלים, בפרט; ובהיותם מורי-העם, בכלל (ט): "וידבר ד' אל אהרן לאמר: יין ושכר אל תשת (להרגיע את נפשך באבלך) 28 אתה, ובניך אתך, בבאכם אל אהל מועד (על-מנת ש) ולא תמתו (אם תאבדו את שיקול-דעתכם - בהיותכם שיכורים או אקסטטיים) - חוקת עולם (לא רק היום

באבלכם) לדורותיכם". זאת, כדי שתוכלו למלא תפקידכם בשיקול-דעת ובתבונה (פסוק י): "ולהבדיל בין הקדש ובין החול ובין הטמא לבין הטהור". ובאופן כללי (יא): וכדי שתוכלו "ולהורות את בני ישראל את כל החוקים אשר דבר ד' אליכם - ביד משה" - במדויק - ללא יוזמת 'חוקים' מטעמכם.

(יב-טו)

תמונה ב': 'הבמה' - אהל-מועד פנימה - משה נכנס ומדריך את אהרן ואת הבנים "הנותרים": על-אף היותכם 'אוננים' (יב): "קחו את המנחה הנותרת מאשי ד' - ואכלוה מצות אצל המזבח, כי קדש קדשים היא. ואכלתם אותה במקום קדוש - כי חקך וחק-בניך היא מאשי ד' - כי כן צויתי". - להזהירכם שלא לשנות (כהוראת שעה) מחוקי הקרבנות. ולכן גם (יד): "ואת חזה התנופה ואת שוק התרומה תאכלו במקום טהור - אתה ובניך ובנותיך אתך - כי חקך וחק-בניך נתנו מזבחי שלמי בני-ישראל: 'שוק התרומה וחזה התנופה על אשי החלבים יביאו להניף תנופה לפני ד' - והיה לך ובניך אתך לחק עולם - כאשר צוה ד'". - אין להרהר אחר טעם הדבר! - אהרן ובניו מאשרים כי הבינו את משמעות הדברים.

(טז-כ)

תמונה ג': 'הבמה' - אהל מועד פנימה. משה שב ונכנס רועד מקצף ומחרדה. למרות דברי האזהרה שלו (בסוף התמונה הקודמת) נתברר לו, כי (טז): "ואת שעיר החטאת (של העם)²⁹ דרש דרש משה והנה שרף (שלא כדן חטאת חיצונית)". - ואף שמשה יודע, כי בהוראת אהרן נעשה הדבר, - פונה משה, משום כבוד אחיו, אל בניו "הנותרים" - מחשש לאסון נוסף (טז 2): "ויקצף על אלעזר ועל איתמר בני אהרן הנותרים לאמר: מדוע לא אכלתם את החטאת במקום הקדש - כי קדש קדשים היא; ואותה נתן לכם לשאת את עון העדה (כ"חטאת העם)" - לכפר עליהם לפני ד'?!". - משה מחכה לתגובת הבנים: להתנצלות; להסבר; ואין. הבנים מסתכלים אל אביהם. משה ממשיך: מנסה להעלות אפשרות של טעות - בהחלפת דיני חטאת פנימית בחיצונית; והוא מבאר (יח): "הן לא הובא את דמה אל הקדש פנימה (על-כן) - אכל תאכלו אותה בקדש - כאשר צויתי". - שאם לא-כן עלול, שוב, לפקוד אתכם אסון כאת אחיכם...

אהרן, המבין את חרדת משה, מנסה להרגיעו בדברים של טעם (יט): "וידבר אהרן אל משה (לאטו בקור-רוח): הן היום ("השמיני") הקריבו את חטאתם ואת עלתם לפני (מזבח) ד'; (ולמרות כל זאת) ותקראנה אותי כאלה (מתו שני בני הבכורים)". אהרן מסתכל בעיני משה כאומר: האין ב'דבר הנורא' הזה מן המעיד על כפרה חלקית בלבד על חטא העגל? אם-כן: הכיצד זה - ואני 'נזוף' לפני ד' 30 - "ואכלתי חטאת היום (לכפר לעם על חטא העגל) - הייטב (היש הגיון במעשה זה) בעיני ד'?!".

משה קרב אל אהרן אחיו - מלטפו ומחבקו. דבריו מניחים את דעתו (כ): "וישמע משה וייטב בעיניו". חיוך של הקלה על פני אלעזר ואיתמר.

אפילו: עם 'רדת המסך' (כביכול) הקריין - מאחורי הקלעים - משלים ומספר: למחרת "היום השמיני" (טז, א) "וידבר ד' אל משה - אחרי מות שני בני אהרן, בקרבם לפני ד', וימתו"; - ד' מצוה את משה להדריך את אהרן (כ"ה) - גדול' הכיצד, ובאלו תנאים (פסוקים ג-יג), אפשר שיקרב אל 'קדש-הקדשים': "לפני ד'" (ראשית פסוק יג) - כדרך שבקשו לעשות בניו, - "ולא ימות" (סוף פסוק יג): "ויאמר ד' אל משה: דבר אל אהרן - (אף שהוא) אחיך - ולא יבא בכל עת אל הקדש (= 'קדש-הקדשים') מבית לפרכת - אל פני הכפרת אשר על הארן (מקום שד' מתגלה אל משה כ'נביא') - ולא ימות (כדרך שמתו נדב ואביהוא) - כי (שהרי) בענן אראה (למשה, כנביא, בלבד) על הכפרת"³¹.

ואלו הם התנאים (ג): "בזאת - יבא אהרן אל הקדש: בפר בן-בקר לחטאת, ואיל לעלה".

אותה שעה (ד): "כתנת בד קדש ילבש, ומכנסי בד יהיו על בשרו, ובאבנט בד יחגר, ובמצנפת בד יצנף - בגדי קדש ('מיוחדים' בפשטותם; שונים מלבושו 'המפואר': ב"יום השמיני" - לעיל ח', ז-ט)". זאת לאחר ש(פסוק ד 2) "ורחץ במים את בשרו - ולבשם".

זאת ועוד (ה): "ומאת ערת בני-ישראל יקח שני שעירי עזים לחטאת ואיל אחד לעלה".

מעשהו הראשון³²: סמיכה וידיוי על ראש קרבן חטאתו הוא (ו): "והקריב (השווה להלן סוף פסוק כ וראשית פסוק כא): "והקריב... וסמך... והתודה עליו" אהרן את פר החטאת אשר לו (כשהוא מתוודה): וכפר - בעדו ובעד ביתו".

לאחר-מכן מטפל אהרן בקרבן-הכפול של חטאת-העם (ז-י): "ולקח את שני השעירים והעמיד אותם לפני ד' (=מזבח העולה)¹⁶ - פתח אהל מועד - (כשהוא מטיל גורל) ונתן אהרן על שני השעירים גורלות (לקבוע): גורל אחד לד' וגורל אחד לעזאזל". משנפל הפור (ט): "והקריב (סמך ידי) אהרן את השעיר אשר עלה עליו הגורל לד' - ועשהו (יעדו להיות) 'חטאת' (לעם); ואילו 'והשעיר אשר עלה עליו הגורל לעזאזל' (נשאר 'פתח אהל מועד') - יעמד חי (לא ישחטוהו) לפני ד' (כלעיל פסוק ז - ליד מזבח-העולה) לכפר עליו ('והתודה עליו - להלן פסוק כא) לשלח אותו (כאשר יישלח) לעזאזל (הרחק מכל ישוב) - המדברה" - חו' תהא 'כפרתו' (לא על-דרך 'אכילתו' או 'שרפתו').

משסיים אהרן לטפל בהכנות הקשורות בקרבן הכפול של חטאת העם, שב הקריין ומגולל את מעשהו בפר החטאת אשר לו (פסוק ו לעיל)³³. רק עתה לאחר ש(פסוק יא): "והקריב (סמיכה) אהרן את פר החטאת אשר לו (ולאחר ש) וכפר (וידוי) בעדו ובעד ביתו, - ושחט את פר החטאת אשר לו".

צעדו הבא (יב): "ולקח מלא המחתה גחלי אש מעל המזבח (החיצון)³⁴ מלפני ד' (לעיל פסוק ז - "פתח אהל-מועד"); ומלא חפניו (בנפרד) קטרת סמים דקה (על-מנת) והביא מבית לפרכת (=קדש הקדשים)". ברם את הפעולה עצמה (יג): "ונתן את הקטרת על (גבי) האש (ליצירת הענן, - יעשה רק בהיותו) לפני ד' (בתוך 'קדש-הקדשים')³⁵; וכסה (אז) ענן הקטרת את הכפרת אשר על העדות". - אם כך ינהג (מבטיח ד' למשה: אין סכנה שייפגע כשני בניו) - ולא ימותו

לאחר מכן (יד), ישוב אהרן אל פר החטאת אשר לו, שכבר נשחט (סוף פסוק יא): "ולקח מדם הפר והזה באצבעו על פני הכפרת קדמה ולפני הכפרת יזה שבע פעמים מן הדם באצבעו".

אותה פעולה יעשה אהרן, בסמוך, ל'חטאת-העם': לאחר שכבר מישוהו (פסוק טו) "ושחט את שעיר החטאת אשר לעם (על-מנת) והביא את דמו אל מבית לפרכת, - (אכן אהרן) ועשה את דמו כאשר עשה לדם הפר ('חטאתו'): והזה אותו על כפרת ולפני הכפרת - (כשהוא מתוודה); וכפר על הקדש מטמאת (=מפני טומאות)³⁶ בני-ישראל ומפשעיהם (ומפני פשעיהם) - לכל חטאתם; וכן יעשה לאהל מועד השכן אתם בתוך טמאתם".

ומעיר הקריין (פסוק יז): "וכל אדם לא יהיה באהל מועד בבאו לכפר בקדש עד צאתו (כל עוד הוא מתוודה) וכפר בעדו ובעד ביתו ובעד כל קהל ישראל".

משסיים אהרן מלאכתו בתוך אהל-מועד (פסוק יח): "ויצא (אל 'פתח אהל-מועד" - פסוק ז' לעיל) אל המזבח (החיצון)³⁷ אשר לפני ד' (על-מנת) וכפר עליו, - (כשהוא) ולקח מדם הפר ומדם השעיר - ונתן על קרנות המזבח סביב: (יט) והזה עליו מן הדם באצבעו שבע פעמים - וטהרו (מזבח-העולה) וקדשו מטמאת בני-ישראל".

רק עתה מתפנה אהרן לטפל ב'שעיר-לעזאזל', העומד חי "לפני ד'" (פסוק י לעיל), אצל המזבח-החיצון. וכה דברי הקריין (פסוקים כ-כב): מיד לאחר ש"וכלה (אהרן) מכפר את הקדש (=הקדשים) ואת אהל-מועד ('המבוא') ואת המזבח ('החיצון' - כמבואר לעיל - נגש אהרן לטפל בקרבן החטאת השני) והקריב את השעיר החי: (תחילה) וסמך אהרן את שתי ידיו על ראש השעיר החי; (לאחר-מכן) והתודה עליו את כל עונות בני ישראל ואת כל פשעיהם לכל חטאתם (כשהוא באפן סמלי - בסמיכתו -) ונתן אתם על ראש השעיר (על-מנת) ושלח (אותם-העבירות) ביד איש עתי (מזומן לכך) - המדברה. (בדרך זו - באופן סמלי -) ונשא השעיר עליו את כל עונותם אל ארץ גזרה (שעה שהאיש העתי) ושלח (ישחרר) את השעיר במדבר".

"בזאת" סיים אהרן הכהן הגדול את עבודתו ב"בגדי הקדש", המיוחדים ליום כניסתו אל "הקדש" - בתנאים המפורטים לעיל. לפיכך, מיד עם מסירת השעיר-לעזאזל - "פתח אהל מועד" - לירי "האיש העתי", - (פסוק כג) "ובא אהרן אל אהל-מועד (פנימה) - ופשט את בגדי הבד, אשר לבש בבאו אל הקדש, - והניחם שם". לאחר-מכן (כד): ורחץ את בשרו במים, במקום קדוש, ולבש את בגדיו ('המפוארים')³⁸ - ויצא (אל חצר-אהל-מועד) ועשה (בבגדי-זהב) את עלתו (האיל - לעיל פסוק ג) ואת עלת העם (האיל - לעיל ה) וכפר (כשהוא מכפר) בעדו ובעד העם - (שעה שהוא מקטיר את העולות יחד עם) ואת חלב החטאת יקטיר המזבחה (החיצון - בחצר אהל-מועד).

בהמשך - משלים ומספר הקריין - (פסוקים כו-כח): "והמשלה את השעיר לעזאזל יכבס בגדיו ורחץ את בשרו במים ואחרי-כן יבוא אל המחנה". וכן (כו): "ואת פר החטאת ואת שעיר החטאת, - (על) אשר הובא את דמם לכפר בקדש, - יוציא אל מחוץ למחנה; ושרפו באש את ערתם ואת בשרם ואת פרשם; (כח) והשרף אתם יכבס בגדיו ורחץ את בשרו במים - ואחרי-כן יבוא אל המחנה".

לאחר הפסקה-קלה מבאר הקריין: חוקה - כ'הוראת שעה' זו ("בזאת"), - הופכת ל"חוקת עולם" - ליום אחד בשנה בלבד (פסוקים כט-לד). "והיתה לכם לחקת עולם: בחדש השביעי בעשור לחדש (כאשר) תענו את נפשתיכם (וכאשר) וכל מלאכה לא תעשו - האזרח והגר הגר בתוכם - כי ביום הזה יכפר עליכם, לטהר אתכם, מכל חטאתיכם, (אם שם) לפני ד' תטהרו. (שעה ש) שבת שבתון היא לכם - (שעה ש) ועניתם את נפשתיכם - חקת עולם - (אותה שעה) וכפר הכהן (הגדול) - אשר ימשח אתו ואשר ימלא את ידו לכהן תחת אביו (עם ש) ולבש את בגדי הבד - בגדי הקדש - וכפר (הכהן-הגדול - אותה שעה שהעם שובת ומתענה) את מקדש הקדש ואת אהל מועד ('המבוא') ואת המזבח (החיצון) יכפר; ועל הכהנים ועל כל עם הקהל יכפר".

לסיום, חוזר הקריין ומדגיש, (פסוק לד) "והיתה זאת ("בזאת" - "תנאי" הכניסה לאהרן) לכם לחקת עולם - לכפר על בני-ישראל מכל חטאתם אחת בשנה (יתקיים טקס זה)".

ואכן אהרן, (לד 2): "ויעש כאשר צוה ד' את משה"³⁹ - למחרת "היום השמיני"; ולשנה האחרת: "בחדש השביעי בעשור לחדש".

סיום:

סיפור מות שני בני אהרן, כדרמה, הביא את קהל המאזינים-הצופים - בדרך הלמידה על-דרך ההזדהות עם גיבורי-המחזה - לקליטה מוגברת של האידאות, על-אודות ייחודו של הכהן הישראלי, כדרך שהצענום בפתח עיוננו. - מודעות זו, מן הסתם, נתחזקה אצלם אם שזכו להשתתף בטקס המרשים, במקדש, ביום הכפורים.

ואמנם, בימי הבית השני, מנסים הן 'הפרושים' - חכמי התורה שבעל-פה - והן 'הצדוקים' - הכהנים הפרו-חשמונאים - לבטא את השקפת-עולמם, על-אודות הכהן-הישראלי, בפרשנות שהם נותנים למעשי הכהן-הגדול, במקדש, בעבודת יום הכפורים. כך, למשל, הקפידו 'הפרושים' במעשה הקטורת⁴⁰ "שלא יתקן מבחוץ ויכניס; להוציא מלבן של צדוקים שאומרים: יתקן מבחוץ ויכניס". - 'הצדוקים' אף עשו נסיון להעניק לכהן-הגדול, בכניסתו אל 'קדש-הקדשים', מן ההשראה הנבואית - כמסופר על יוחנן כהן גדול הוא יוחנן הורקנוס⁴¹. - זאת בניגוד לעמדה המבוטאת בסיפור מות שני בני-אהרן: נביא לעצמו וכהן לעצמו. אין האחרון - משרת ד' בקודש - רשאי לשמש, כאחד, בשני התחומים המנוגדים: כהונה ונבואה⁴².

הערות ומראי מקומות

1. ראה ניסן אררט, "הדרמה והמקרא", דימוי (גליון 5-6), חורף תשנ"ג, עמ' 26-30; וראה נספח במאמרנו.
2. ראה ניסן אררט, תורת הקרבנות לישראל, ירושלים תשמ"ה, עמ' 31-34.
3. מכאן דברי מ"ד קאסוטו בפרושו לשמות מ', לד-לה: "המשכן הוא מעין הר סיני בזעיר אנפין, הניתן להעתק ממקום למקום, כדי ללוות את בני-ישראל בנדודיהם ולשמש סימן מוחשי לנוכחות השכינה בתוכם בכל מסעיהם. כשם שנתגלה להם ד' על הר-סיני במעמד הנורא של החודש השלישי, כך הוא מתגלה להם עכשיו, ועתיד להתגלות בעתיד, במקדש שהם עשו לו".
4. השווה נוסח הדברים, במקביל, בשמות כ"ד שהבאנו לעיל: "ויקרא אל משה" "לעיני בני ישראל".
5. ראה רש"י על-אתר.
6. להלן שמות כ"ה, כב.
7. כפירוש ראב"ע לויקרא ח', ג (המאושש ע"י הכתוב בפרק ט', א) - כנגד פירוש רש"י על-אתר.
8. כפירוש ר' יצחק עראמה, בעל "עקדת יצחק", על-אתר.
9. במדבר י"ב, ח.
10. להלן פרק ט"ז, ב ואילך.
11. ירמיהו ב', ח.
12. מכאן הצו בסמוך (י', ט): "ויין ושכר אל תשת אתה ובניך אתך בבאכה אל אהל-מועד ולא תמתו".
13. השווה מלאכי ב', ז: "כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו".
14. אחת המשמעויות של אשר-כאשר. ראה אבן שושן, קונקורדנציה חדשה לתנ"ך. וראה להלן ט', י: "כאשר צוה ד' את משה"; בסיום 'האפילוג' ט"ז, לד: "ויעש כאשר צוה ד' את משה".
15. מקביל אל הסמוך (ג-ד) על-מנת "לזבח לפני ד'".
16. "לפני-ד'", כאן, המזבח החיצון שבחצר; ולא באהל-מועד פנימה. השווה "האפילוג" ט"ז, ח: "ולקח את שני השעירים והעמיד אותם לפני ד' - פתח אהל מועד".
17. כאחת המשמעויות של כי=אכן (בפתיחת עניין). ראה יהודה גור, מלון עברי, ערך כי: אכן אמנם.
18. כפירוש רמב"ן (כנגד פירוש רש"י) על-אתר.

19. עבר מוקדם. ראה פירוש ד"צ הופמן לויקרא ט', יח-כא.
20. ראה פירוש ראב"ע על-אתר.
21. 'ברכה סתומה' כפירוש רמב"ן על-אתר (בניגוד לפירוש רש"י: 'ברכת כהנים').
22. ראה רש"י על-אתר: ללמדו על מעשה הקטרת. וראה ד"צ הופמן: כדי להתפלל שכבוד ד' יראה; כדי להשתחוות לפני ד', כפי שנהגו תמיד אחרי גמר עבודה.
23. ראה פירוש רש"י על-אתר.
24. כלשון הספרא על-אתר. ראה ד"צ הופמן בפירושו על-אתר.
25. ראה פירוש ד"צ הופמן על-אתר.
26. כדברי ר' יצחק עראמה בעל ספר "עקדת יצחק": הפירוש הנכון הוא מה שאמרנו, כי המעשה הנורא הוא בעצמו הוא הדיבור האלוקי, אשר בו ידבר אל עמו ואל חסידיו.
27. הדברים מבוארים גם בלי תוספת "לא", הנמשכת מן הכתוב "ולא תמתו".
28. ראה משלי ל"א, ו: תנו שכר לאובד ויין למרי נפש.
29. ראה רש"י על-אתר (ומחלקת ראב"ע באשר לשעיר מוספי ראש חדש).
30. כפירוש שד"ל על-אתר: אני עם ארבעה בני הקרבנו... ואעפ"כ קרו אותי כאלה שמתו שני בני; אם-כן הרי אין אנחנו רצויים לפני המקום... הייתכן שנכפר אנחנו על העדה בהיותנו אנחנו נזופים למקום?
31. שמות כ"ה, כב: "ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפרת. מבין שני הכרובים אשר על ארון העדות".
32. ראש פירוש ד"צ הופמן על-אתר.
33. כפירוש ראב"ע על-אתר.
34. כפירוש רש"י על-אתר (על-פי יומא מה).
35. כתקנת הפרושים כנגד הצדוקים. ראה ד"צ הופמן על-אתר.
36. כפירוש רש"י על-אתר.
37. 'מבח העולה' - כפירוש ראב"ע על-אתר.
38. 'שישמש בהן בכל יום' כפירוש ראב"ע על-אתר.
39. השוה לעיל ח', לו: ויעש אהרן בנו את כל הדברים אשר צוה ד' ביד משה".
40. ראה יומא נ"ג עא.
41. בבלי סוטה ל"ג ע"א (ושם בתוספתא י"ג, ה ועוד) ומובא אצל יוסף בן-מתתיהו בקדמוניות י"ג, י, ג: "יוחנן כהן גדול שמע בת-קול מבית קדש-הקדשים שהוא אומר: נצחו טליא (הבנים) דאזלו לאגחא (לערוך) קרבא לאנטיכיא".
42. כדרך שבקשו הפרושים מהחשמונאים שלא ישמשו בשני הכתרים, כהונה ומלוכה, כאחד.

נספח: הדרמה

מבנה קלימטי

אינטנסיבי – חותר אלי-שיא

1. העלילה מתחילה מאוחר סמוך מאד אל השיא.
2. משך זמן העלילה מצומצם - שעות או כמה ימים.
3. מערכות מועטות (שתיים-שלוש) ובהן סצינות ארוכות.
4. האירוע ממוקם בחדר או במקום אחר.
5. הדמויות ספורות: לא יותר משש-שמונה.
6. קו-עלילה ליניארי ובו עלילות-משנה.
7. הפעילות - בסדר הגיוני: סיבה ומסובב.

מבנה אפיזודי

אכסטנסיבי -- שוזר סיפורים-סיפורים

1. העלילה מתחילה בראשית הסיפור ונעה במערכת של אפיזודות.
2. משך זמן העלילה ממושך - ימים, חדשים וגם שנים.
3. המערכות מורכבות מסצינות קצרות וארוכות - לסרוגין.
4. האירוע אפשר שיתרע בכל העיר ובכמה ארצות.
5. מספר רב של דמויות - עד כדי כמה תריסרים.
6. אפשר - שתי עלילות-מקבילות: סצינות קומיות בין תמונות רציניות.
7. הסצינות מועמדות זו בצד זו; לכאורה ללא קשר סיבתי אלא במרומז.

